

MARTIN ŠRAJER / 5. 1. 2021

České filmy v roce 2020

V roce 2019 se českému filmovému průmyslu mimořádně dařilo. Do kin přišlo zásluhou řady domácích i zahraničních hitů přes 18 milionů diváků. Nejvíce od roku 1993. Tržby činily 2,6 miliardy korun. Z toho 212 milionů utržily české *Ženy v běhu*. Doma i v zahraničí vzbudilo značnou pozornost *Nabarvené ptáče*, *Sólo* nebo *Dcera*, jejíž úspěšné tažení završila nominace na Oscara. Ve velkém se u nás točily české i zahraniční filmy a seriály.

První měsíce roku 2020 slibovaly pokračování růstu. Lednová návštěvnost byla vyšší než předchozí rok. Přispělo k ní mj. několik domácích titulů. První českou premiérou byla stejně jako v případě *Čertovin* pohádka Zdeňka Trošky. S víkendovými tržbami pod čtyři miliony korun se nicméně *Zakleté pírko*, na němž kritici oceňovali především to, že nikoho neuráží, zařadilo k méně úspěšným Troškovým filmům.

O něco lépe si později v lednu vedla parodie *Případ mrtvého nebožtíka*, založená na podobném typu humoru jako série *Bláznivých střel* a jiné americké komedie populární před třiceti až čtyřiceti lety. Nejúspěšnější tuzemskou lednovou premiérou byla *Příliš osobní známost*, předpokládající podobně jako starší *Cena za štěstí*, že není důležité, zda jsou emoce negativní, či pozitivní. Musejí být hlavně četné a intenzivní.

Adaptace knihy Evy Twardzikové, pohybující se ve snaze provést diváka celým emocionálním spektrem mezi drásavou tragédií a rozjívenou komedií, vydělala dohromady přes 46 milionů korun, což jí zajistilo místo v žebříčku padesáti nejúspěšnějších českých porevolučních filmů. Sázka na osvědčené genderové stereotypy za sebou zanechala melodrama *Můj příběh* i steampunkový mysteriózní noirový kriminální milostný thriller *Daria*.

S minimálním zájmem publika kiny protekl *Dunaj vědomí*, natočený primárně pro fanoušky kapely Dunaj, oslavný dokumentární portrét s prvky home videa *Karel Svoboda: Šťastná léta* a provokativní experiment *Morava, krásná zem III*, určený

stejně jako digitálně restaurovaná *Extase* jen hrstce fajnšmekrů. Největší lednovou ztrátou pro českou kinematografii byla smrt Ivana Passera.

Český filmový rok 2020 nadějně pokračoval ještě v únoru. Nový film režisérky Agnieszky Hollandové *Šarlatán*, natočený podle scénáře Marka Epsteina v české koprodukcii, měl premiéru na filmovém festivalu v Berlíně. Do kin vstoupil dokumentární blockbuster *V síti*, který vyvolal srovnatelný zájem diváků jako leckteré televizní reality-shows (přes milion diváků v lednu pravidelně sledovalo pořad *Peče celá země*), jejichž principů ostatně využívají.

Filmový výstup multimediálního projektu Barbory Chalupové a Víta Klusáka, zahrnující také knihu nebo přednášky na školách, vidělo v kinech jen za první víkend přes 111 tisíc diváků. V následujících týdnech film překonal jak dosud nejúspěšnější český dokument *Občan Havel*, tak nejúspěšnější dokument v českých kinech vůbec – *Michael Jackson's This Is It*. Prokázal tím, že úspěšný dokument nemusí mít v názvu jméno známé osobnosti, jakkoli jsou členové ČFTA zřejmě přesvědčeni o opaku.

Mimo jiné díky dobře prodanému tématu a ochotnému zapojení médií, pro která veškerá ostatní kulturní produkce, včetně rozporuplně přijatého *Modeláře* od Petra Zelenky nebo hravého dokumentu *Viva video, video viva*, na několik týdnů přestala existovat, utržil film *V síti* v kinech dohromady přes 61 milionů korun. Od komedie *Chlap na střídačku* nicméně pozornost odvést nedokázal. Film o nelehkém údělu šovinistů v Česku absolvovalo přes 220 tisíc diváků.

V březnu stihl premiéru pouze dokumentární přídavek k velko filmu Václava Marhoula *11 barev ptáčete*. Od 13. března do 10. května kina v reakci na vládní nařízení související s virovou pandemií nehrála. Kvůli omezení fyzického kontaktu se zároveň přestalo natáčet a zahraniční štáby se kvůli zavřeným hranicím nedostaly do země. Některé premiéry byly posunuty o pár měsíců, jiné rovnou o rok. Z těch českých například *Zátopek*, který měl původně vystartovat loni v srpnu.

Na zavedení omezení doplatily také festivaly. Jeden svět byl ukončen předčasně, Febiofest organizátoři přesunuli na podzim. Odložený FAMUFEST se konal až v květnu. V Praze měla být zpřístupněna Přítomnost (celým jménem Přítomnost Boutique Cinema), vracející ve více nóbl podobě do hry letitý koncept kinokavárny. Bar s pohodlnými sedačkami a promítacím plátnem byl ale představen pouze novinářům a

proběhl v něm úvodní seminář nového ročníku projektu Nové kino. Poté musel být zavřen.

Nevšední zážitek, spíše než optimální podmínky pro nerušené sledování filmu, nabídla také drive-in kina, která v pandemickém Česku zaznamenala zřejmě jen krátkodobý rozmach. Jinak se veškeré filmové dění v zemi přesunulo do online sféry. Tam zaznamenal větší ohlas zejména dodnes běžící projekt Moje kino LIVE, spuštěný skupinou spřátelených kin. Diváci si mohou koupit vstupenku a v pevně stanovený čas sledovat film, který je v daný den na programu. Reklamy před projekcí a běžící chat mají simulovat podmínky při běžné projekci.

Do digitální distribuce se přesunuly také filmy, které měly být původně uvedeny v kinosálech. Prvním z nich byl cestovatelský dokument *Afrikou na Pionýru*, slovenský spin-off trabantů ságy Dana Přibáně. Na konec dubna byla naplánována premiéra psychologického thrilleru *Poslouchej*. Také ta nakonec proběhla formou VOD. Pouze virtuálního uvedení se zatím dočkala též *Alchymická pec* nebo experimentální dokument *FREM*.

Zejména ke kinařům, distributorům a producentům směřovaly peníze z vládního záchranného balíčku. Do audiovizuálního sektoru putovalo 77 milionů korun, které měly podpořit vývoj nových projektů, kompenzovat nulovou návštěvnost nebo náklady vynaložené na již rozjetou propagaci odloženého snímku (mj. *Šarlatán* či *Princezna zakletá v čase*).

V nelehké situaci se ocitli zejména lidé pracující v audiovizi jako OSVČ, tedy bez stálého pracovního úvazku. Podle Asociace producentů v audiovizi (APA) je jich až 80 procent. U některých profesí techničtějšího rázu navíc nebylo zřetelné, zda optikou vlády spadají do kulturního sektoru. APA odhadla celkový pokles výroby ve filmovém průmyslu a na něj navázaných oborů o 75 procent.

Příznivější byly na jaře zprávy ze zahraničí. Divácký hit *V síti* byl uveden na prestižním festivalu dokumentárních filmů CPH:DOX v Kodani. Na švýcarském Visions du Réel jsme měli hned tři zástupce: *Jan Jedlička: barevné stopy krajiny*, *Pripyat Piano* a *Vlci na hranicích*.

S dokumentárním filmem i s distribucí artových filmů bylo spjato jméno Artemia Benkiho. Režisér vítězného filmu jihlavského festivalu *Sólo* zemřel 16. dubna v Paříži.

Po opětovném otevření kin se do nich diváci dvakrát nehrnuli. Zatímco během ledna a února kina podle dat Unie filmových distributorů utržila 210 a 211 milionů korun, za tři květnové týdny to bylo pouhých 16 milionů. Důvodem poloprázdných sálů byla vedle obav z nákazy nemožnost využít prostoru kina k pití a jezení nebo neatraktivní nabídka s minimem velkých zahraničních titulů.

Prvním českým filmem, jehož distributor se rozhodl zariskovat navzdory nejisté době, byl již zmíněný thriller *Poslouchej*, dostupný s předstihem online. Hybridní distribuce byla v různých formách aplikována také u dokumentů *Můj otec Antonín Kratochvíl*, *Na krev* nebo *Psí láska*, které ale podobně jako *Pouť krkonošská* nebo *Příběh tantry* neměly ambice zachránit mizivé tržby.

Ve větší zájem diváků oproti tomu doufal Ondřej Trojan s *Bourákem*. Lákavě obsazený černohumorný slepenec se ale nedočkal prakticky žádné pozitivní recenze a v kinech jej vidělo jen něco málo přes padesát tisíc lidí. Výrazně lépe si vedly srovnatelně nenáročné a mačistické, ale svým žánrovým zařazením čitelnější *3Bobule*. Třetí díl vinařské série se stal nejnavštěvovanějším filmem léta. Stačilo mu k tomu zhruba 270 tisíc diváků.

Souhrnné tržby tuzemských kin během prvního pololetí činily necelých 555 milionu Kč, které v pokladnách nechalo 3,8 milionu diváků. Ve srovnání s prvními šesti měsíci předchozího roku šlo o pokles o více než 130 procent.

O možnost vidět opakovaně naživo Jiřího Bartošku, Marka Ebena a odnášení mikrofону z pódia byli připraveni také pravidelní návštěvníci karlovarského festivalu. Namísto něj kina po celé republice na týden obsadila přehlídka Tady Vary. Přes masivní pokrytí vidělo 16 vybraných titulů od 3. do 11. července necelých 37 tisíc diváků. Největší zájem vzbudil dokument *Meky*, který ovšem vzápětí vstoupil do běžné distribuce.

Dalšími letními premiérami byly restaurované verze *Postřižín*, *Samotářů* a *Kouře*, dokumenty *K2 vlastní cestou* a *Ztracený břeh*, odpočinkové komedie *Casting na lásku* a *Šťěstí je krásná věc*. Kdo chtěl vidět na velkém plátně penisy sexuálních predátorů, mohl vyrazit na necenzurovanou verzi *V síti*. V *Šarlatánovi*, který se svými řemeslnými

kvalitami tyčí nad zbytkem tuzemské hrané tvorby, se podobně často objevují zkumavky s močí, na jejímž základě hlavní hrdina určuje svým pacientům diagnózy.

Různé diagnózy by se daly stanovit z tragikomicky vyhocených diváckých i kritických ohlasů na *Havla*. Životopisné drama Slávka Horáka se pro mnohé stalo příležitostí k artikulaci vlastního politického přesvědčení nebo k egoistické deklaraci vlastní intelektuální převahy nad tvůrci, kteří život a dílo prvního českého prezidenta údajně nebyli s to pochopit.

Počet diváků během léta lehce narostl nejen zásluhou *Havla* a *Šarlatána*, vedle amerického *Tenetu* jediných výrazněji medializovaných titulů široko daleko, ale také díky možnosti znovu v sálech šustit popcornem. Jenom české filmy, kterým se někteří diváci programově vyhýbají, ale nepříznivý vývoj tržeb zvrátit nedokázaly. Vinou omezené nabídky, chladnějšího počasí a množství deštivých dnů příliš netáhla ani letní kina.

Z tradičních letních akcí proběhl alespoň Noir Film Festival a Letní filmová škola, završená premiérou *Krajiny ve stínu*. Film nabízející dlouhé černobílé záběry a hodně utrpení měl později mezinárodní premiéru na Londýnském filmovém festivalu BFI. Do českých kin vstoupil 10. září. Dalším zářijovým neštěstím byla smrt Jiřího Menzela, režiséra filmů jako *Ostře sledované vlaky*, *Skřivánci na niti*, *Na samotě u lesa* nebo *Donšajni*.

Počátkem podzimu se kinaři dál snažili horko těžko dohnat ztráty s chabou nabídkou distribučních titulů. Kombinace dokumentů (*Králové videa*, *Kiruna – překrásný nový svět*, *Postižení muzikou*, *Svět podle Muchy*) s lifestylovými filmy, vůči nimž je značná část diváků i kritiků neskrývavě předpojatá (*Ženská pomsta*, *Bábovky*), ale nikoho neohromila. Stranou zájmu vinou nepříznivých okolností zůstaly velice nadějně debuty *Princezna zakletá v čase* a *Smečka*.

Diváci nechodili nejen na běžné projekce do kin, jež měla přibližně třetinovou návštěvnost oproti běžnému stavu. Velký zájem neprojevovali ani o posunutý Febiofest. Všechny další filmové festivaly a přehlídky, Ji.hlava, Mezipatra nebo Academia Film Olomouc, již proběhly online, protože 12. října došlo již podruhé v loňském roce ke kompletnímu uzavření kin.

Zavřená kina každý týden přicházejí asi o 25 milionů korun. Na kinodistribuci s ročním obratem 2,5 miliardy ročně je přitom napojen zbytek tuzemské audiovize. Obrat celého audiovizuálního průmyslu je odhadován na 30 miliard korun ročně. Kompenzační program přitom pracovníkům audiovizuálního průmyslu nevychází příliš vstříc. Audiovize například zprvu vůbec nebyla zařazena do programu COVID – Kultura II.

Celkové tržby kin byly ve srovnání s předchozím rokem třetinové. Do 11. října kina navštívilo pouhých 6,4 milionu diváků, kteří za vstupné utratili 905 milionů korun. Nejvíce výpadek pocítily multiplexy odkázané na americké blockbustery. Některá jednosálová kina situaci díky letnímu provozu ustála lépe.

Stejně jako nikdo neví, kdy budou kina znovu otevřena, není jisté, za jak dlouho se do nich vrátí jednak hollywoodské spektakly, jednak diváci. Kvůli mnoha odloženým titulům hrozí v distribuci přetlak. Pro řadu subjektů může být vzniklá situace likvidační a přispět k tomu, že pro stále více lidí bude největším audiovizuálním zážitkem roku streamování *Pána tygrů* na Netflixu. Může ale také přinést změny, které do budoucna usnadní cestu filmů k divákům.

Přinejmenším simultánní uvádění v kamenných kinech i online bude u některých titulů zřejmě stále běžnější, byť není radno předjímat na základě dění na americkém trhu (viz kroky studií Disney nebo Warner Bros.), který má mnoho svých obchodních a kulturních specifik. Jaké okolnosti nastanou v Česku, kde byl např. podíl kin na tržbách filmů zpravidla několikanásobně vyšší než zisky z digitálního uvádění, těžko odhadnout. Jisté je, že otřes, který audiovize v roce 2020 zažila, nezůstane bez následků.